

Varðveitsla av føroyskum ba

Einskiljingin av Føroya Banka er nú kunngjørd at fara fram í ár. Fíggjargrunnurin og Føroya Banki hava bæði í útlenskum og føroyskum fjølmiðlum latið ljóðað, at í ár verða tveir triðingar av partabrøvum felagsins til sølu. Ikki allur bankin í einum gloypibita, men í minsta lagi í tveimum umförum

TINGHELLA

Hermann Oskarsson

Men hvussu skal sølan fara fram? Hví er akkurát hesin leisturin valdur? Hevði hetta kunnað frarið fram á annan hátt? Hvør fer at fáa part í virðinum? Hvussu verður selt? Tilgongdin hevur verið tann, at triggjar ráðgevarafyrirkur í 2004 skrivaðu eina frágreiðing um einskiljingarmálið, sum var grundarlagið undir Løgtingssamtyktini í 2006. Nú hevur so Fíggjargrunnurin, saman við leiðslu bankans, kunngjørt hvussu farið verður fram. Sum eg havi skilt málið, er hetta í stuttum tað, sum partarnir hava sett sær fyri at gera:

- Avgjørt er, at Føroya banki skal ikki seljast til ein einstakan “strategiskan íleggjara” – t.d. ein íslenskan, danskan ella norskan banka – og hetta er orsök in til, at søluhátturin verður hesin:
- Í fyrsta umfari verða seld 66 prosent av partapeninginum
- Ongin fær meira enn 10 prosent av atkvøðunum, uttan mun til hvussu nógvan partapening tey fáa hendur á
- Fíggjargrunnurin velur sjálvur hvørjum hann fer at selja partabrøv – og hvussu mong partabrøv verða til hvønn
- Fíggjargrunnurin kunnger longu nú, at hann um nøkur fá ár fer at sleppa sær av við seinasta triðingin av partabrøvunum

Hvussu sær marknaðurin út? Tað er ikki á hvørjum ári at bankar eru til sølu í Føroyum. Og bankavinna her heima hevur altíð verið eitt serligt slag av virksemin – annaðleiðis enn trolaradrift og handilsvinna – tí á so lítlum marknað, sum tí føroyska, fær fíggjargfyrirkur avbera stóra makt. Bankarnir hava tí so at siga sveimað einastaðni millum vanliga vinnumarknaðin og politisku maktina. Sögan sigur okkum eisini, at avgerðir bankans hava ikki altíð verið greitt vinnuligar, men hava í avgerandi förum verið búskaparpolitiskar ella tjóðarpolitiskar.

At Føroya Banki er til sølu, eru tí risatíðindi. At bankin verður seldur akkurát í 2007, hevur eisini týðning. Varð bankin seldur fyri fimm árum síðan, hevði stöðan eisini verið annarleiðis, tí tá høvdu tað verið fáir føroyskir keyparar, sum áttu so frægt at pengum, at teir taldust millum nóg sterku keypararnar. Ein heilt fittur partur av tí stóra privata kapitalinum var tá bundin í fiskiskip og virki, sum í dag er fluttur í fíggjargrunnar, sum eru til reiðar at fara í holt við annað virksemin enn fiskiskap og fiskaframleiðslu. Pengagrunnarnir eru ungir, men hava rættuliga einsljóðandi søgu. At fíggjargrunnarnir eru ríkir, stendst fyrst og fremst av, at teir hava fingið almenna fæið ókeypis við sær, tá teir góvust í tí vinnu, teir frammanundan vóru í. Bæði ókeypis fiskikvotur og studningar av ymsum slag. Bankavinna er lukrativ vinna tá marknaðurin er so lítil, at lítill og eingin kapping er. Soleiðis var stöðan í nógv ár og er partvist soleiðis enn, hóast ein ávis kapping um vinnufígging hevur verið at hóma seinastu árin, eftir at Kaupthing kom á marknaðin. Men tað kravdist ein ávisur Søren Bruhn, sparikassastjórin í Suðuroyar lítla sparikassa, til at seta hol á kappingina um privatu kundarnar. Serføroyskt ella globaliserað? Tað almenna, sum gjøgnum Fíggjargrunnin eigur Føroya Banka, kann fyriskipa søluna á so ymsan hátt, alt eftir hvørji endamáli, man setur sær fyri við søluni. Óiva eru fleiri atlit at taka í málinum, men her eru serliga tvinni atlit at taka., sum kortini hava ávirkan hvørt á annað. Fyrru atlitini eru, um seljarin vil hava sum mest fyri ognina, sum seld verður. Vil eigarin tað, so skal sølan leggjast soleiðis til rættis, at hetta málið verður rokkið. Í hesum förinum hevði tilráðingin verið at selt allan bankan sum hann er, uttan at avmarka keyparaskaran, og latið útlenskar bankar sloppið at kappbjóða um søluvøruna: Føroya Banka.

Hini atlitini snúgva seg um tey árin, sum sølan fer at hava á framtíðar bankarakstur og fíggjarmarknað í landinum. Verður bankin seldur allur sum hann er, er mest sannlíkt, at tað verður onkur útlenskur banki, sum keypir bankan. Gerst Føroya Banki partur av einum íslenskum, donskum ella norskum bankasamtaki, so broytir tað púrasta fíggjarmarknaðin og kappingastöðuna hjá hinum pengastovnunum á marknaðinum. Hetta man hava tókst politikarunum sum siglingin millum tær báðar Skylla og Karybdis. Sum mest av pengum fyri bankan, afturfyri at lata stórkapitalin sleppa fram at. Ella minni fyri bankan fyri at sleppa undan útlenskum bankakapitali. Ongin orsök er til at spæla myrkaspæl, so vit mugu nokk eisini rokna ein annan faktor við í myndina, og tað er tætta sambandið, sum altíð hevur verið millum politikarar og ríkar pengaeigarar í landinum. Tað er ongin ivi um, at teir – eftir føroyskum máti – sterku pengagrunnarnir, sum hava sæð dagsins ljós hesi seinastu árin við “fólksins ogn” sum jarðamóðir, antin so ella so mundu spæla ein ávisan leiklut, nú sølutilgongdin er løgd til rættis. Endaliga uppskriftin, sum er eitt samankók av politiskum, fakligum og vinnuligum avgerðum, gjørdist so tann, at selja bankan í minst tveimum umförum, við avmarkingum móttvegis “strategiskum íleggjarum” – t.v.s. útlenskum bankum – og við fyrimuni til fíggjargrunnar. Keypararnir sleppa so at bjóða frítt, men seljarin tilskilar sær rætt at velja sær teir burtur úr skaranum, sum honum hóvar. Hetta er samstundis eitt val um at forða sum longest fyri, at føroysk fíggjargvinnað verður fult og heilt integrerað við fíggjarmarknaðirnar kring okkum. Ein stuttlig avgerð, nú viðsónsbólkar hjá sama landsstýri mæla til luttøku í globaliseringini og somu politikarar valla gloppa varrnarar uttan at “álheimsgerð” ella “globalisering” rullar av tunguni. Men avgerðin fer at seinka hesi integrasjón í Norðurlond, í Evropa og heimin allan sum hann er. Tað ber kortini ikki til at steðga gongdini, men at seinka hesi tilgongd - tað tykist vera fremsta endamálið hjá seljaranum. Endamálið tykist vera at varðveita gyrðingarnar kring føroyska fíggjarmarknaðin sum eina verju móti integrasjón við stórar útlenskar fíggjarmarknaðir. Hjartaleyst og óføroyskt Brúkarin – tað eru vit borgarar og vinnulívið – hava kortini ein heilt annan tørv. Tað er at fáa so bíliga fígging sum gjørligt

av tí virksemin, sum vit hava sett okkum fyri. Um tað er at byggja hús, fíggja onnur keyp ella at fíggja vinnurakstur og gera realar iløgur. Harafrat ynskja vit so stórt avkast sum gjørligt av sparingini – um tað so er sparing til ellisár ella tað er fíggjarlig iløga av øðrum slag. Sum partaeigarar í fæ Føroya Banka ynskja vit, at fáa sum mest fyri bankan, so at almenna skuldin kann gjaldast aftur, ella at tað almenna fær ráð til átroðkandi iløgur. Men serligi søluhátturin, sum nú er fyriskipaður, gongur hvørgum av hesum brúkaraynskjum á móti. Heldur tvørturímóti. At varðveita serføroyskt bankakynstur hava vit ikki serliga góðar royndir av, og føroyski brúkarin hevur stóran áhuga at fáa part í teimum tilboðum, sum útlenski fíggjarheimurin hevur at bjóða. At varðveita, ella kanska heldur endurreisa, alt ov tætta sambandið millum føroyska vinnukapitalin og Føroya Banka, er váðaverk. Í søgu bankans liggur slóðin eftir tveimum óhugnaligum kreppum, sum báðar hava røtur í serliga institusjonella trúlovislinum millum bankakapital, vinnulív og politik. Tað rýkur enn út toftunum. Eg veit væl, at ræðumyndin, sum politikarar og vinnulívsfólk mana fram, er hon, at ein “strategiskur íleggjari” fer at vera ein kynisk forræting. Hjartaleys og óføroysk. Men eg fari tvørturímóti at siga, at tað er henni, vit hava brúk fyri. Eina fulla liberalisering av fíggjarmarknaðinum og integrasjón við umheimin. Ein so óføroyskan banka, sum til ber. Hvørji eru motivini?

Sjálvandi skal man ikki bara illneitast, men vit mugu forvænta at fáa sakligar og haldgóðar grundir fyri at sølan skal fara fram á hendan hátt – partvís og kontrollerað søla til fíggjargrunnar, sum ikki hava strategisk endamál. Tað má grundgevast fyri, hví vinnupolitisk atlit skulu skarva av tí inntøku, sum føroya fólk fær av bankanum. Tað má grundgevast væl og virðiliga fyri, hví tað er so umráðandi, at halda útlenskar bankar burtur frá føroyska fíggjarmarknaðinum. Tað er ikki haldbart at spæla, at Fíggjargrunnurin eigur bankan og at Løgting og Landsstýri, fólksins vegna, ikki hava eitt avgerandi orð at siga í hesum máli. Fíggjargrunnurin er ein teknisk konstruksjón, sum er skipað, fyri at halda dagligu avgerðirnar av vinnuligum slag, burtur av fundarborðinum í Tinganesi. Løgtingssamtyktin um søluna av bankanum eru boðini frá sanna eiganum til tekniska umsitaran, sum er Fíggjargrunnurin. Aftan fyri avgerðina tykist standa ein sprøklutur skari, hvør við sínum áhugamálum. Ein partur eru politikarar við misfataðum tjóðskaparligum marknaðaratlitum. Ein annar partur eru teir politikarar, sum vildu ynskt at globalisering fekkst í lag uttan at bjóða stórkapitalinum til Føroya. Ein triði partur eru teir føroysku fíggjargrunnarnir, sum hóma eina lukrativa iløgu. Ein fjórði partur vil bara hava bankan einskildan, uttan mun til hvussu tað fer fram. Fíggjargrunnurin sjálvur tykist miða eftir sama máli, sum hesin ymiskliga litti skari. Fer ætlanin at eydnast? Sjálv sølan av hesum